REGINA POLONIAE ORA PRO NOBIS
JESUS MARIA
BOŻE ZBAW POLSKĘ

Pamięci Powstańców Styczniowych

Przyczyny Powstania Styczniowego

- Przegrana przez Rosję wojna krymska (1855) zmusiła zaborcę do złagodzenia polityki wobec narodu polskiego, co rozbudziło nadzieje niepodległościowe w warstwach inteligencji i szlachty, zwłaszcza wśród młodych ludzi, którzy nie pamiętali już tragedii Powstania Listopadowego. Zaczęto budować struktury tajnego państwa oraz polskie jednostki administracji w terenie.
- Planowane na wiosnę 1863 r. powstanie zostało nieoczekiwanie przyspieszone przez zarządzoną przez naczelnika rządu cywilnego Królestwa Polskiego, margrabiego Aleksandra Wielopolskiego, **„brankę”.** Do rosyjskiego wojska miało zostać wcielonych tysiące młodych Polaków podejrzewanych przez władzę o działalność konspiracyjną. „**Brankę**” przeprowadzono w nocy z 14 na 15 stycznia 1863 roku.

Artur Grottger

Branka

Walki powstańcze

- W dniu **22 stycznia 1863 roku**, Rząd Tymczasowy Narodowy podjął decyzję o wybuchu akcji zbrojnej, choć nie wszystko było jeszcze przygotowane i ustalone. Powstańcom brakowało broni i wyszkolenia wojskowego, a wśród dowództwa panowały spory.
- Powstanie objęło całe Królestwo Polskie oraz ziemie wcielone do Cesarstwa Rosyjskiego: znaczną część Litwy oraz Wołyń. Z powodu dużej dysproporcji sił przybrało **charakter wojny partyzanckiej** prowadzonej przez niewielkie ochotnicze oddziały powstańcze (kawalerię, strzelców i kosynierów uzbrojonych w wywodzące się z tradycji Kościuszkowskiej kosy bojowe). Intensywne walki trwały ponad rok, po czym powstańcy zaczęli ulegać przeważającej sile wroga.

ARTUR GROTTGER

Pożegnanie powstańca

Tadeusz Ajdukiewicz
Obóz powstańców w lesie

Maksymilian Gierymski
Patrol powstańczy

Maksymilian Gierymski
Alarm w obozie

Michał Elwiro Andriolli
Walka powstańcza

Stanisław Witkiewicz
Ranny powstaniec

DWAJ PIERWSI DYKTATORZY POWSTANIA

Ludwik Mierosławski

MARIAN LANGIEWICZ

OSTATNI DYKTATOR
Romuald Traugutt

W dniu 17 października 1863 roku został dowódcą powstania styczniowego. Przybrał pseudonim Michał Czarnecki. Podjął się próby reorganizacji sił powstańczych i utworzenia regularnej armii. Został aresztowany przez rosyjską policję w nocy z 10 na 11 kwietnia 1864 w swojej warszawskiej kwaterze. Próbowano wydobyć z niego informacje dotyczące dowództwa powstania, jednak Traugutt nie wydał nikogo. Został skazany na powieszenie, wyrok wykonano 5 sierpnia 1864. Ostatnim gestem przed śmiercią było ucałowanie krzyża podczas gdy zebrany trzydziestotysięczny tłum śpiewał pieśń *Święty Boże.*

Tadeusz Ajdukiewicz
Scena z powstania styczniowego

Lubelszczyzna i Podlasie były dla powstania styczniowego jednym z ważniejszych teatrów wojennych.

W okresie od stycznia do końca września **1863 roku** stoczono tu **126 potyczek i bitew m.in.:**

- pod Lubartowem (23 stycznia),
- pod Kurowem (24 stycznia),
- pod Węgrowem (3 lutego),
- pod Staninem (14 marca),
- pod Ciosmami (21 marca),
- pod Krasnobrodem (24 marca),
- pod Kobylanką (1 maja),
- pod Tuczapami (19 maja),

Lubelszczyzna i Podlasie były dla powstania styczniowego jednym z ważniejszych teatrów wojennych.

Potyczki i bitwy od stycznia do końca września **1863 roku** m.in.:

- pod Sobolewem (24 maja)
- **I bitwa pod Chruśliną (30 maja)**
- pod Różą (23 czerwca),
- **II bitwa pod Chruśliną (4 sierpnia)**
- Bitwa pod Żyrzynem (8 sierpnia)
- Bitwa pod Fajsławicami (24 sierpnia)
- Bitwa pod Panasówką (3 września)
- Bitwa pod Malinówką (21 listopada)

Bitwa pod Żyrzynem 8.08.1863r.

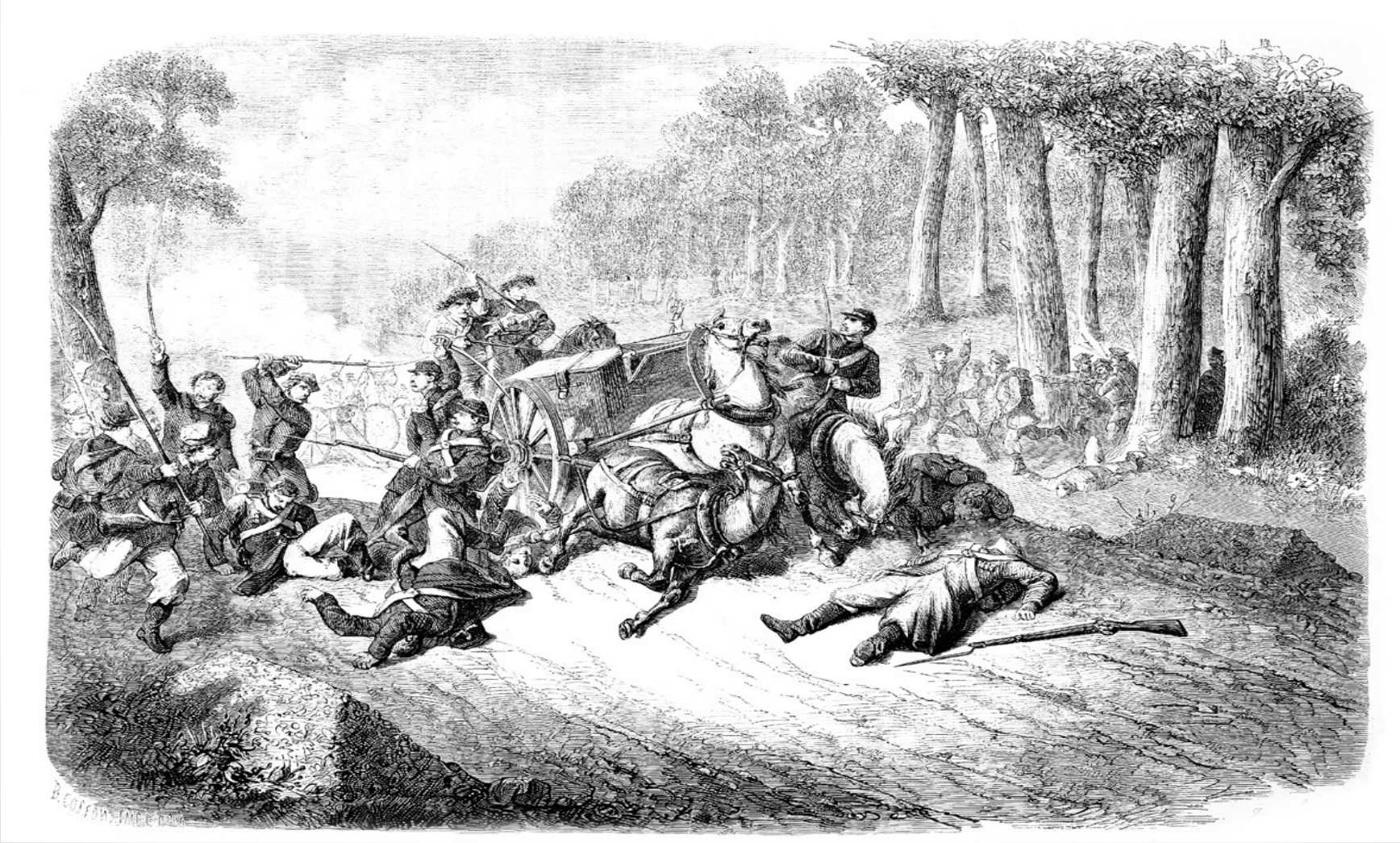

Oddziały powstańcze na Lubelszczyźnie i Podlasiu

- Oddział Marcina Borelowskiego „Lelewela”;
- Oddział księdza Stanisława Brzóski - utrzymał się w Królestwie aż do późnej wiosny 1865 roku;
- Oddział Kajetana Cieszkowskiego „Ćwieka”;
- Oddział Leona Frankowskiego;
- Oddział Józefa Jankowskiego ps. „Szydłowski”;
- Oddział Michała Heydenreicha „Kruka”;
- Oddział Karola Krysińskiego;
- I Korpus „Lubelski” – korpus sił powstańczych okresu powstania styczniowego, obejmujący dwa dawne województwa: lubelskie i podlaskie powołany przez Romualda Traugutta dekretem z dnia 15 grudnia 1863 roku.

MARCIN MACIEJ BORELOWSKI PS. LELEWEL

Dowódca oddziałów partyzanckich i naczelnik wojenny województw lubelskiego i podlaskiego. Dosłużył się stopnia pułkownika. 24 marca 1863 roku pobity w bitwie pod Krasnobrodem. W dniu 16 kwietnia stoczył bitwę pod Borowymi Młynami. Zaatakowany **w pierwszej bitwie pod Chruśliną 30 maja** odparł atak Rosjan i ponownie odniósł zwycięstwo 3 września pod Panasówką. Poległ w bitwie na Sowiej Górze pod Batorzem 6 września 1863 roku.

Pierwsza bitwa pod Chruśliną 30 maja 1863 roku

Rankiem 30 maja 1863 roku patrol powstańczy zawiadomił Marcina Borelowskiego „Lelewela" o zbliżaniu się Moskali. Powstańcy byli pełni zapału i bojowego ducha. **Pułkownik Marcin Borelowski „Lelewel"** korzystając z dogodności pozycji, obsadził ją zręcznie niewielkim oddziałem liczącym tylko 150 żołnierzy. Moskale o godzinie 6.45 rozpoczęli natarcie. Rozsypali się pod lasem w tyraliery i uderzyli całą siłą na polskie prawe skrzydło. Po godzinnym ogniu z obu stron strzały polskich strzelców zmusiły nieprzyjaciela do odwrotu. Rosjanie uderzyli na lewe skrzydło ale i ten atak odparto! Powstańcy uzbrojeni byli przeważnie w kosy, zaledwie piąta część posiadała broń palną, w większości były to strzelby do polowania. Przewaga Moskali była znacząca - 5 rot piechoty i 4 działa. Korzystając z chwili Marcin Borelowski „Lelewel" rozkazał zwinąć tyralierów i zwartymi kolumnami osłanianymi przez kawalerię wycofać się. Powstańcy zabrali 20 rannych, broń po zabitych i udali się w lasy skokowskie. Poległo piętnastu powstańców między innymi starszy sierżant Zybelmajer. To miejsce walki mieszkańcy Chruśliny początkowo nazwali „Parszywą Górą" ponieważ bitwa była nierozstrzygnięta.

Józef Chełmoński
Epizod z Powstania 1863 roku

Druga bitwa pod Chruśliną w dniu 4 sierpnia 1863 roku

Generał Michał „Kruk" Heydenreich dowodzący połączonymi oddziałami Krysińskiego, Wierzbickiego, Lutyńskiego, Jareckiego i Grzymały (1400 piechoty i 200 jazdy) oczekiwał na mający przybyć z Galicji transport broni i amunicji. Gdy otrzymał wiadomość o zbliżającej się kolumnie rosyjskiej pułkownika Miednikowa rozlokował swoich żołnierzy do walki za wsią. Bitwa rozpoczęła się o godzinie 11:00. Pierwszy atak Rosjan przeprowadzony od czoła odparł oddział majora Krysińskiego. Po nieudanej próbie oskrzydlenia powstańców Miednikow spróbował uderzyć wszystkimi siłami na oba skrzydła polskie jednocześnie lecz bez powodzenia. Wycofujących się Rosjan zaatakowali kosynierzy i krakusi, którzy ścigali nieprzyjaciela aż do Urzędowa. Z braku amunicji powstańcy nie zdecydowali się na zaatakowanie Urzędowa. W bitwie Polacy stracili 2 zabitych i 30 rannych. Rosjanie stracili aż 14 oficerów i nieznaną liczbę żołnierzy.

MICHAŁ JAN HEYDENREICH DE HENIG PS. KRUK

Naczelnik wojenny województw podlaskiego i lubelskiego. Przegrał 24 lipca bitwę pod Kaniwolą, odniósł zwycięstwo w drugiej bitwie pod **Chruśliną 4 sierpnia**, 8 sierpnia rozbił w bitwie **pod Żyrzynem** rosyjski konwój poczty pieniężnej osłaniany przez 550 żołnierzy i 2 działa. Wziął licznych jeńców, zdobył przesyłkę pieniężną w wysokości 200 000 rubli (140 000). Było to największe zwycięstwo oręża polskiego w tym powstaniu. Rząd Narodowy 22 sierpnia 1863 mianował Heydenreicha generałem. 24 sierpnia poniósł klęskę w bitwie pod Fajsławicami. Następnie stanął na czele zgrupowania, które miało przebić się z Galicji, od strony Wołynia w lubelskie. Jednak wobec rozproszenia jego oddziałów pod Poryckiem, zaniechał tej operacji. Sam ze sztabem i małą eskortą oddziału Krakusów udał się w lubelskie. Tam zebrał rozproszone siły, które jednak 25 grudnia poniosły klęskę w bitwie pod Kockiem. Przez Romualda Traugutta był przewidziany na dowódcę I korpusu. Po upadku powstania wyemigrował.

„ZŁOTA GÓRA”

Po zwycięskiej bitwie pod Chruśliną 4 sierpnia 1863 roku, nadano miejscu bitwy nazwę „Złota Góra”!

Na „Złotej Górze” mieszkańcy Chruśliny wybudowali ku czci Powstańców Styczniowych pomnik i stawiali rocznicowe krzyże.

W 1993 roku przy pomniku odbywały się uroczystości 130 rocznicy Powstania Styczniowego, odprawiono Mszę świętą polową.

W 1993 roku generał Franciszek Kamiński odsłonił tablicę poświęconą postaci generała Michała Kruka Heydenreicha.

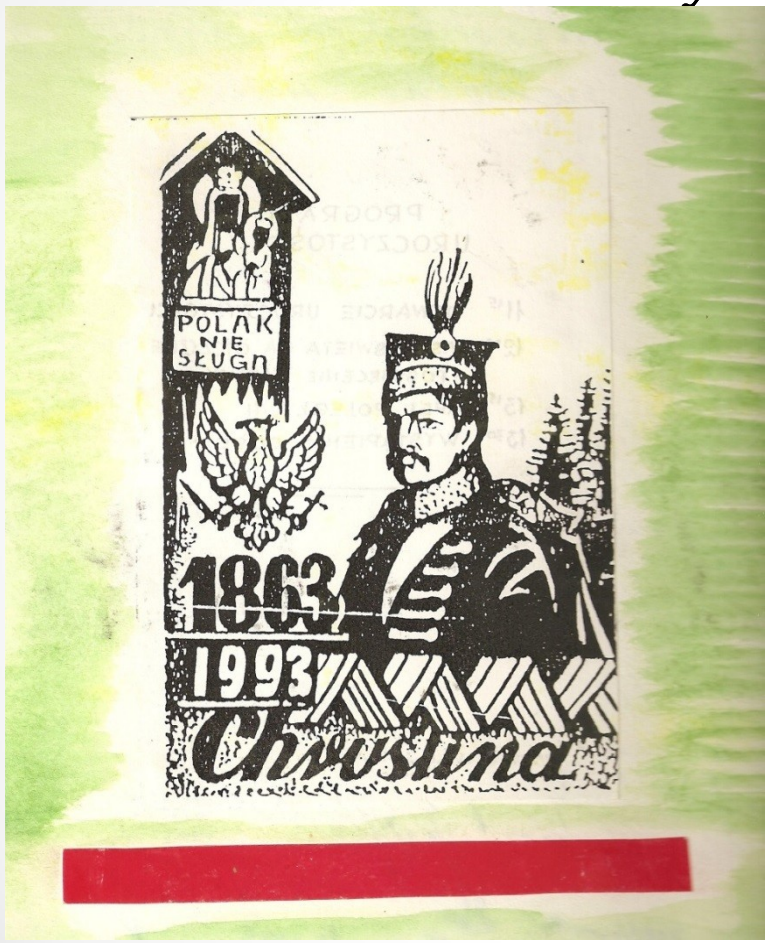

150 ROCZNICA POWSTANIA STYCZNIOWEGO

Przy pomniku odbywały się uroczystości 150 rocznicy Powstania Styczniowego odprawiono Mszę świętą polową.

NASZ PATRIOTYZM

Nauczyciele przyprowadzają na to miejsce ścieżką dydaktyczną „Złota Góra” kolejne pokolenia uczniów szkoły w Chruślinie i wraz z nimi opiekują się pomnikami.

GOŚCIE Z URZĘDOWA

Przyjeżdżają na Złotą Górę uczniowie z innych okolicznych szkół, chcąc poznać miejsce i historię zwycięskiej bitwy Powstania Styczniowego.

Szkoła Podstawowa im. Powstańców Styczniowych w Chruślinie

Wybór takich patronów wynikał ze świadomości ogromnej roli, jaką pełni szkoła w procesie zachowania i przekazywania historii regionu, pamięci o osobach zasłużonych dla naszej „małej Ojczyzny". Jest również wyrazem wdzięczności dla wszystkich, dzięki którym szkoła w Chruślinie istnieje i rozwija się od blisko stu lat. To dzięki tej społeczności nigdy nie zabrakło starań o zapewnienie właściwych warunków materialnych i duchowych dla wszechstronnego rozwoju młodego pokolenia.

Jako społeczeństwo składamy powstańcom hołd za ofiarność, męstwo i bohaterstwo, jakie złożyli za wolność naszej Ojczyzny

Dziękujemy za uwagę

Szkoła Podstawowa w Chruślinie

www.spchruslina.pl

ekoszkola-chruslina@go2.pl